

2003. május - **Beszélgetés dr. Kubinszky Mihály Széchenyi-díjas építésszel, egyetemi tanárral**

A professzor úr nem az öltözkéivel, hanem a modora és a viselkedése alapján számított a legelegánsabb tanárok közé. A tekintélyét nem parancsszóval vívta ki, hanem tudásával és emberségével. Úriember, aki nem sérteget, hanem szakmai alapon, finoman bírál. Igazi példakép lehet a fiatalabb generáció számára. Amikor húsz évvel ezelőtt kiállt a tanszéki katedrára, elmondta, nem azért oktatnak itt építést, hogy építészeket képezzenek. De az építész nem tud dolgozni, ha az építtető nem rendelkezik kellő műveltséggel és hozzáértéssel. Tehát szakértő beruházóra van szükség. Emiatt azt tartja, hogy egyetemünkön az építéstani oktatást erősíteni és feltétlenül folytatni kell. A mérnököt mindig is a műveltség, az alkotó szellem, az ingenium fogja jellemezni.

– Megvan-e még a tanár úr legendás vasúti terepasztala?

– Mér régóta nincs meg. Sajnos az unokák nem érdeklődnek iránta, őket a kígyók-békák, kutyák-lovak kötik le. Van viszont egy szerény, de értékes szakmai könyv- és képeslap gyűjteményem.

– Láttam a professzor úr fotóit is egy kisvasutakról szóló kiállításon.

– A MÁV évente hirdet pályázatot, szoktam beküldeni és nyertem is. A MÁV-val most is együttműködöm, mert tagja vagyok a vasút História Bizottságának. Készülőben van egy vasúti építészeti alapítvány is, amelynek a feladata lesz a dokumentumok gyűjtésén kívül az épületek megvédése is.

– Milyen volt a tanár úr családi indíttatása?

– Nálunk senki sem volt építész. Amikor elsős koromban szabadkézi rajzból jelest kaptam, a nagybátyám meglepődött, és azt mondta, hogy a családban már volt neves jogász, vitéz katona és mindenféle más, de olyan, aki rajzból jelest kapott, még nem. Tehát, ha szabad azt mondanom, én alapítottam a dinasztiát, hiszen a feleségemen kívül fiam is építész, sőt a hét unokám közül az egyik szintén az.

– Mely vidékről származik?

- Apai ágról szombathelyi, anyairól Sopron megyei vagyok. A dédapám zsirai gazdálkodó volt. A nagyapám a népszavazást követően Sopronba helyezett lovas alakulatnak volt a fiatal hadnagya. Az apai nagyapám Nagyváradon született, és a dédapám a Bihari erdők feltárása miatt sokat tett a helyi érdekű vasút megépítéséért.

– A gyermekevei Sopronban teltek.

– Igen, s a jó Isten kegyelméből a 76. életévemben ugyanabban a házban lakom, amelyben születtem.

– Melyik gimnáziumba járt?

– A bencésekhez, ami az Erdészeti Technikum helyén működött. '41-ben apámat Pestre helyezték, így négy évet ott jártam, majd pedig a műegyetemre.

– Hol kezdte a munkát?

– 1950-ben a Soproni Magasépítési Nemzeti Vállalathoz helyeztek. 1957-ig ennél a cégnél dolgoztam, mindvégig építésvezetői rangban. Ez olyasfajta kulcspozíció, mint a vasútnál a forgalmista. Ezután itt, az egyetemen évekig nem kellett épület-szerkezetanból készülnöm.

– Az ötvenes években Sopron helyzete meglehetősen rossz volt. Én csak a bombaütötte foghíjakra emlékszem. Folyt itt egyáltalán építkezés?

– Annyira rossz, hogy 1953-ban naponta Győrbe jártam, mert itt nem volt építkezés. Korábban a mai Sofa gyártelepét, később pedig a mai Hunyadi általános iskolát építettük újjá. Közben a környéken építettem a Petőházi Cukorgyárban, továbbá Fertődön laktanyát, Ivánban téglagyárat.

– Mikor került az egyetemre?

– 1957-ben megüresedett egy tanársegédi állás a tanszéken, amit megpályáztam és Winkler Oszkár tanár úr engem választott. Hatalmas fizetés vesztéssel jöttem ide.

– A presztízs vagy a tanítás vonzotta?

– Már 1953-ban, építésvezetőként az MTA egyik tematikus pályázatán elismerést kaptam, így akkor kezdtem a szakirodalmi munkásságomat. Ez nem volt jellemző az építésvezetőkre. Minden építéshallgató tervező akar lenni, így én is, de végül tíz százalék sem lesz az. Amikor átjöttem az egyetemre, nem minden témám vágott egybe az egyetemiekkel, hiszen a legújabb-kori építészettörténettel foglalkoztam. Mivel nem nagyon terveztem, azt gondoltam, hogy a bírálata is a tervezők dolga. Ám

egy kolléga tanácsolta, hogy fogjak hozzá, hiszen a színi kritikát sem a színészek vagy rendezők írják. Meggyőződtem, és 1968-ban elkezdtem építészeti kritikát írni. A Széchenyi-díj indoklásában az szerepelt, hogy az építészeti kritikában iskolateremtő tevékenységet folytat. Ezt állandóan hiányolták a szakmában. A pártállami időkben ez meglehetősen pikáns volt, mert előírták, hogy mit kell és mit nem szabad bírálni. Akkoriban sokan szóltak, hogy nem bírálok elég keményen, nem ostromozok, nem

vágok oda. Mert én csak elemeztem. Én azt „ostorozom”, amiről nem írok. Volt egy-két épület, amit megnéztem, de inkább nem írtam róla. Gropius azt mondta, hogy nem azokkal az épületekkel van baj amikről vitatkozunk, hanem amelyekről nem szólnak.

– Nem indulatból, hanem tárgyilagosan, szakmai alapon bírálta.

– Egyetlen egyszer tettem egy gúnyos megjegyzést, egy konyhára, mi szerint, ha ezt a tervezőnek kellene szagolnia... De azt is megbántam, mert nagyon megsértődött az illető. Egy híres olasz építész írta, hogy hetente vet papírra építészeti kritikát és hetente veszt el egy barátját. Én arra vagyok büszke, hogy ezt az esetet kivéve nem vesztettem el barátot. János György - aki nagy név volt a hazai építészetben -, egyik lakóépületét megbíráltam, azt mondta, hogy köszönöm a kritikát, megszívleltem és tanultam belőle. Levegőt alig kaptam a meglepetéstől. Egy hasonló eset Ivánka Andrással fordult elő, aki, amikor találkoztunk, arra kért, hogy írjak róla, mindegy, hogy jót vagy rosszat, csak írjak. Meg is néztem egy épületét, a győri kórház művelődési házát. Most nyilvánítják műemlékké, olyan szép. Most, utólag hallom a nálam húsz évvel fiatalabbaktól, hogy várták, mikor jelenik meg a folyóirat, vajon mit írok.

– Mi volt az egyetemen a legfontosabb témája?

- A főtárgyam a faiparosoknál a bútortörténet volt. Ami még engem az egyetemhez kötött az erdőmérnököknél, azt a mai napig alig vették figyelembe, írtam egy könyvet Táj és építészet címmel.

– Ma ez egy építészeti műfaj!

– Úgy tudom, hogy magyar nyelven ez az egyetlen ilyen könyv. Balszerencsék sorozata kísérte ezt a könyvet, mert ugyan kétszer volt szakmérnök képzésen tantárgy, a Mezőgazdasági Kiadó átadta Mócsényi Mihály professzornak lektorálásra, mondván, majd ő elfűrésze és nem kell kiadni. De ő azt írta, hogy ez a könyv annyira eredeti, hogy változtatás nélkül, így ahogy van ki kell adni. A rendszerváltozáskor a kiadó megszűnt, szerencsére három év múlva újjá alakult és rögtön kiadták. Sajnos a Mezőgazdasági Kiadó könyveit az építészek nem olvassák, a gazdászok pedig az építészeti könyveket nem. Ez a sorsa az interdiszciplináris témáknak. Sokkal nagyobb

visszhangja volt az építészeti lexikonnak, amit szerkesztettem. Ezt tulajdonképpen nemzeti büszkeségből csináltam, mert a Műszaki Könyvkiadó építészeti tanácsában szóba került, hogy egy német alapkönyvet le kellene fordítani magyarra. Mondtam, hogy elnézést, de az a könyv nem vett tudomást Magyarországról. Amikor megjelent írtam a kiadónak, hogy a Magyarország címszót megírom nekik ingyen és bérmentve. Erre azt válaszolták, hogy nem érdekli őket. Úgyhogy nem is adtuk ki, így elestek egy üzlettől. No jó, - kérdezte Gerő László -, de ki fogja megírni a magyar lexikont. Fölajánlottam, hogy majd én megszerkesztem. Nem tudtam, hogy mire vállalkozom. Harmincnyolc szerzővel dolgoztam. El lehet képzelni. A memoáromban megírok majd néhány vidám történetet. Megjelent és...

– ...ez lesz az építészek bibliája.

– Lehet. Jó adattár lesz.

– A tanár úr a vasutak szakértője is.

– Az életem főműve a pályaudvar-történet. Örök hálával tartozom a kiadó vezetőjének, aki az ellenvéleményeket lesöpörve, minimális példányszámban, de megjelentette. A könyv két hét alatt elfogyott. Erre elküldtem három külföldi kiadónak, amelyek közül egy stuttgarti cég érdeklődést mutatott, de csak akkor, ha személyesen is megismerhetnek. Ez '66-ban nem volt egyszerű dolog, de sikerült. Negyedórán belül megállapodtunk. A tiszteletdíjjal viszont itthon körberöhögtek. Azzal egészítették ki, hogy minden kiadott könyvükből küldtek.

– Újabb felkérés?

– Jött, mert később még egy könyvemet kiadták az osztrák pályaudvarokról. A szemükre is vetették, hogy miért egy magyarral adták ki. Mert osztrák nem írt.

– Hány kötete jelent meg eddig?

– A társszerzős könyvekkel együtt huszonkilencnél tartok.

– Milyennek látja a jelenlegi magyar építészetet?

– Ez nagyon érdekes. Éppen egy hete volt az MTA-n közgyűlés az építészetéről, Válság vagy megújulás címmel. Volt vagy tíz jó előadás. Megdöbbenett a hallottak pesszimisztikus hangvétele. Különböző téves irányzatokat mutattak be a dekonstruktivizmustól kezdve a biológiai-számítógépes alapú építészetig. Nekem más a véleményem. Mindig vannak tévutak, de az építészet egészében keressük meg a szépet. Hazai és világviszonylatban is találunk szép és előre mutató, csodálatos példákat. Hosszan sorolhatnám a magyar épületeket: Cságoly Ferenc Graphisoft épülete, a Gellért hegyi Számadó utcai háza, a Fény utcai piaca, Turányi Gábornak a Herendi Porcelán Gyára és Múzeuma. Ez utóbbi a magyar építészet dicsősége.

– Napjaink építészetében a fa felhasználását hogy értékeli?

– Most is foglalkozom ezzel a kérdéssel, mert a doktorandusaim közül néhányan ezt a témát választották. Szerkezeti és esztétikai vonatkozása van a témának. Tudomásul kell venni, hogy a kitermelt fa 50-55 százaléka közvetve vagy közvetlenül építőipari felhasználásra kerül; ajtó-ablak, padló, tetőszék, állványzat vagy bútor formájában. A fa és az építészet tehát szorosan összefügg.

– Évezredek óta.

– Amióta a világ világ. Ezen nem változtatott sem az acél, sem a vasbeton, sem a műanyag. Nagyon szerteágazó az alkalmazás, hiszen a tetőszék vagy a facölöpözés nem látható, de egy reprezentatív belső tér kialakítása és a bútorzat annál inkább. A köznyelvben azt tekintik faépítészetnek ami homlokzatilag megjelenik, de ennél az lényegesen több.

– Mi a véleménye az organikus építészetéről?

– Biztos, hogy a fa nem olyan szerkezet, mint a többi. Aki fával tervez, az sokkal inkább egyedi

alkotásokban gondolkodik, mint egy vasbetonos vagy acélszerkezetes tervező. A Makovecz Imre köré csoportosult építészek bebizonyították, hogy nagyon nagy méretű épületeket is lehet így tervezni. Ilyen az ismert sárospataki művelődési ház, vagy a híres csengeri iskola, ahol a napos gyerek már az utcán várja a látogatókat. Hasonló a százhalombattai és a siófoki templom. A paksi templom pedig, szerintem, világszám. Az egész építészetnek ez az irányzat csupán egy része, és nem lenne egészséges, ha minden épület ilyen lenne.

– Az épületek a belső és külső megjelenésük, tereik alapján sajátos módon egyfajta kultúrát is sugallnak. Az építésznek óriási a felelőssége.

– Feltétlenül. Adolf Los írta, hogy az építészet nem művészet, annál több: kultúra. Minden építész mindegyik épületénél kulturális felelősséggel tartozik. A művészetet az utókor fogja elbírálni, de a kultúrát azonnal elbírálni, aki használja.

– Közel kerül egymáshoz a kultúra és a használati érték.

– Pontosan. Sőt, a használati érték a civilizációval kerül kapcsolatba. A kulturális vonatkozása adja meg a regionális sajátosságát. Hiszen azonos gazdasági lehetőségek mellett mondjuk Szaúd-Arábiában és valahol Európában egészen más lakóházat építenek.

– A mi korunkat vajon milyen stílus alapján fogják majd jellemezni?

– Az a meggyőződésem, hogy az urbanisztika és a települések alapján: döbbenetes az a hullámvész, ami város és vidék között ma is megvan. A főváros fog, az emberek menekülnek. Nem érzik jól magukat. Ez pedig egy kulturális kritika. Az utókor nem díszítőelemek és stílusok, hanem ez alapján fogja megítélni a korunkat. **Zétényi Zoltán** Fotó: ZZ Fotó&Média

A Professzor Úr a Széchenyi-díja honoráriumát Sopron XX. századi építészetének megírására és kiadására fordítja.